

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

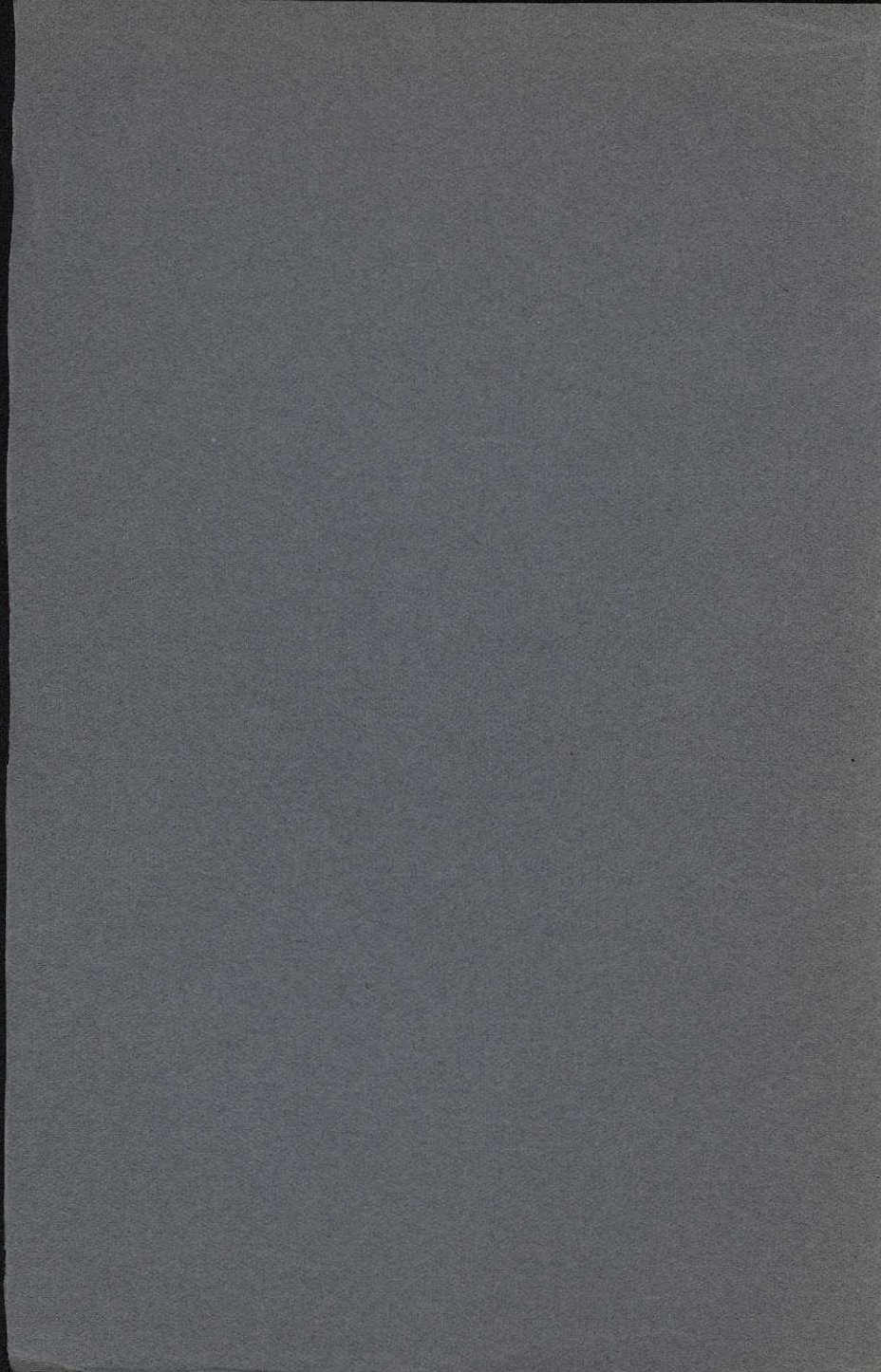
This work has been digitized at Gothenburg University Library. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

Om Bogen
fr.
Litteratur

Söderblom, N. & Karefeldt, E. A.
vid Gustaf Frödings bär.
Åhlm. 1911.

*(Br.) Biogr.
L.
Likhred*

VID
GUSTAF FRÖDINGS
BÅR

AF

N. SÖDERBLOM OCH E. A. KARLFELDT

STOCKHOLM
ALBERT BONNIERS FÖRLAG

Pris 30 öre.

VID
GUSTAF FRÖDINGS BÅR

AF

N. SÖDERBLOM OCH E. A. KARLFELDT

STOCKHOLM

ALBERT BONNIERS FÖRLAG

STOCKHOLM

ALB. BONNIERS BOKTRYCKERI 1911

Vid skalden Gustaf Frödings bår

af

Nathan Söderblom.

FÖRORD.

Ordet »skald» ofvanför detta tal betyder icke blott en — i detta sammanhang särskildt uttrycksfull och välförtjänt — hederstitel, utan äfven en begränsning. Jag hör icke till dem, som ägt förmånen af personlig beröring med skalden, och saknar därför personliga intryck af människan Gustaf Fröding, jag har aldrig ens sett honom och ansåg det då mot hans minne redligast att hålla mig enbart till det han själf gifvit åt offentligheten. Men mannen Fröding var uppenbarligen än mer än skalden, och enkannerligen inom religionens värld förmer. Därom upplyste mig samma afton vid facklornas sken Erik Axel Karlfeldts afskedsord på Uppsala kyrkogård.

*

Då man begärt detta tal för tryckning, borde kanske ett ord sägas om de ogillanden, som man gjort sig mödan att tillsända mig i tryck och bref, anonyma eller undertecknade. Några vittna med nästan rörande naivitet om medvetandet att förstå allt om Kristus och Guds vägar. Andra äro mindre oskyldiga.

»Jag hör det nog, I han predikogåfvan» och brunnen af åtrå att använda den vid Frödings bår. Jag tänkte med rätt eller orätt: »en tröst för er, men tröst för annars ingen». Det är svårt att göra sig förstådd af dem, hvilka igenkänna religionen i vissa ord och uttryck, men icke i en människosjäls osläckliga sträfvan efter harmoni och klarhet. Ingår icke den ömtåliga rädslan för någon form af osannfärdighet längre i kristendomen? Finns det hos Er, bekymrade eller ifrare, ingen försynthet ens inför dödens majestät, icke ens inför denna bår, som man redan hade gjort sitt bästa för att profanera medels reportage eller osmaklig, skärande kult? Låt en döende vara i fred, slå icke mynt af det hans trötta tunga stammar! Eller I andre, som vid grafvarna bredden den tjockaste kristlighet på allsköns matadorer och riddare af den rama världsligheten, unnen I ej en präst att utsäga sin enkla mänskliga känsla vid skaldens bår? Det är för öfrigt besynnerligt, hur grundligt den gamla uppfattningen af samhörighet mellan skaldens kall och prästens kall gått förlorad hos religionens folk i vår tid.

N. S.

Ett ord ur evangelium: »Saliga äro de barmhäftiga, ty dem skall ske barmhäftighet.»
Ett ord af aposteln: »Glädjens med dem som äro glada, gråten med dem som gråta.»

Sannolikt skulle den hädangångne här egentligen vilja ha ett tack uttaladt till dem som med vård och vänskap stått honom bi i tunga tider och intill det sista.

Med dem sörjer ett folk, ännu flera, alla de, till hvilka svenskt språk förmedlar känslor, syner, tankar. Tre små böcker kommo ut och något mer — och ett helt språk har sorg.

Det är först historien om materia och ande, om stoff och form. Ligger icke materien där? Språket, på hvilket det jollras och kvides, pratas och tänkes, sjunges och afhandlas, bannas och välsignas. Lifvet, sådant det lefves, suddigt som en kyrkängelsfysionomi, skarpt

som en svärds klinga, lånt och oäkta eller med den invärtes redlighetens sanningshalt, i mångtaliga blandningsformer af svaghet och styrka, synd och renhet. Då ljuder öfver materien skaparordet, och du svenska språk, heliga arvedel, du blänker som en juvel, du glindrar som en bäck i skogen; och du, människolif inom vårt hemlands eller vår tillägnade bildnings värld, ur dig träda gestalter fram, en lång skiftande rad från flickornas skratt i båten till Lars i Kujas släp och Sauls till brädden sorgfyllda själ, gestalter, fasta, lefvande, evärdeliga. Själfva det dunkelt anade öfverföres i dikt och ordmusik utan att mista något af sin outtänkbarhet och outsägbarhet:

»Gömdt och innelagdt
allt hvad själfullt anas,
allt hvad djupt förstås
i det minsta ord som
i en suck förgås.»

Vi anammade det,

och hela Sverige kan det utantill
förrän man frågat, hvad författarn heter.

Men det fanns i allt, i bilderna af löje och lidelse, af trots och tårar, det fanns med något

mer än mästerskapet — redan detta något sällspordt högt och värdefullt, bredvid allt anspråksfullt fusk, som gärna uppträder i skilda lefnadskall, icke minst inom diktarnes — det fanns öfverallt något med af detta hans säregna själf, som han ju icke ville mista och visste med sig att han aldrig skulle mista, ens om blåsten piskade och lifvet släppte. Det fanns med ett oändligt känsligt hjärta och

»en droppe
af ett löje öfver lifvets lopp» —

men icke droppen kall, utan båda blandade tillsammans. Hjärta och humor äro inga pansar. Det är icke sagdt att de göra en människa lycklig, men de göra hvad mer är, de göra henne mänsklig.

Hjärtemänniskan hos Fröding tog intryck af tiden, han har förnummit och tolkat dess sociala harm och medkänsla. Men hans egnaste värld var det tidlöst mänskliga. När skaldens sympati famnade ur tillvaron rundt omkring ett oberäkneligt mått af lidande och lif, fogande det till sitt eget, och när diktarkallet tvang honom, den skygge, försynte som bad:

»bort med fingrarna från sår som svida»,

att bära fram som själofffer sin egen själs innersta slitning och nöd, så vann han det bittra, varma medvetandet om ett barmhärtighetens ställföreträdraskap såsom

»tolk för de tysta som lida,
tiga och lida blott.»

Samma väsendets hjärtlighet gjorde honom enligt samstämmiga vittnesbörd till en sällsynt god och kärleksfull människa.

Men för hans kallelse märkligast blef det förklaringens ljus, som hjärtligheten genom humorns prisma kastade öfver människornas ömklighet och tröstlösa vanlighet. Det kunde vara en klar solglimt eller ett halft spefullt, halft öfverseende leende eller en djup barmhärtighet. Den som lärt oss att se storhet i det ringa och förbisedda, att se skönhet i det hvardagliga, ja, äfven i det Brustna och fläckade — att

»rosor i ett sprucket krus
är ändå alltid rosor»,

han har gifvit oss en god, en himmelsk hjälp.

Humorns varma, spelande glans öfver människorna och tingen, är den skaldeögats vackra villa eller lyser den ur varats eget innan-

döme, änskönt dold för de blinda, skymd af smuts och mörker? Fråga Nazarenen, publikaners och syndares vän! Pessimism och optimism gif mig icke, men låt mig af hjärtats humor min beskärda del få.

Här tog hos diktaren den metafysiska driften vid. När »i ett slags helvete af grubbel» tanken rufvade »i det djupa» öfver det ondas eviga problem, blef humorns kärleksfullhet till en stundom äfventyrlig allförsoningsteori. Gralsökarens drömsyn om renhetens ädelsten på sinnlighetens och onskans botten påminner om fornrogostiska tankar och annan romantik.

»Gral kastar skönhetens ljus öfver allt,
han gör det onda till godt.»

Oafsedt det hjärtegripande i en pinad hjärnas dofva tankemöda kvarstår ändå bakom underlig spekulation en stark kontur, förklaringsbehofvets, försoningskraftvets fruktansvärda allvar, barmhärtighetens och skönhetsörststens lidelse. Den osammansatta enkelheten i diktarens väsen byggde på det psykologiska motivet våldsamt upp en metafysisk konsekvens.

»Så att besvärja mitt lidandes makter,
så att hugsvala och göra mig väl

tankarna sjöngo i rytmiska takter
sagan om Gral för min själ.»

Om Graltankarna två tillägg. Gemenligen
godtager den moraliska förträfflighetens om-
döme en påsatt skrud —

»de tänka i sitt hjärta: Si, allt är ganska godt!
— Men bakom står Hin onde och hostar så smått»,

men frågar föga efter verklig själanöd, efter kärleken och sanningen. Frågas det efter dem, så »predikar man om kärlek, tills man blir het och arg», och sanningen blir icke äkthet, utan ett patent. Sidor, som jag i denna stund helst minnes ur Frödings dikter, innehålla oefterhärmliga utslag af ett fint sensorium för den svåra, enkla godheten och äktheten, som världens, den ofromma och den fromma världens, omdöme sällan är nogräknadt med.

Det andra, jag ville säga om Graltankarna, är att humorns försonlighet hos skalden har en gräns, under hans skapande tid snäfvare, under aftonrodnaden vidgad, men aldrig ut-suddad. Den slutar inför hyckleriet äfven i dess sluga förklädnad och inför hård och snål hjärtekyla. Då blir ljuset icke försonande, utan gör den fula färgen än mer grell. Lifligast

reagerar skalden mot de själfglade, färdige,
som intet veta om

det högt tillbedda,
det efterlängtade, det aldrig sedda,

ack, om

»dig, min skönhetslängtan,
som mot dagens sorger
är min skyddande tröst i nattens syn.»

Skoningslöst uppriktig gaf diktaren sig
själf. Ett kvalfyllt, ödesbundet, men underbart
rikt personligt arf blef i hans bikt till en sådan
uppenbarelse af det mänskliga, som till sena
tider icke kan lämna den kännande oberörd.
En uppenbarelse af det mänskligas skam och
heder, af snärjande trolskhet och obändigt
frihetskraf:

»En dunkel tanke i min hjärna brann:
det är det lågas makt i människan,
— det kan, det skall, det måste tämjäs;»

af flämtande, uppgifven trötthet:

»Här är stilla hvila för trötta tankar,
här kan grämelsen andas fritt.

— — —
Här går vägen fram till det skumma landet,
till det eviga intets land —»

men äfven af tron på »lifsmonadens» allt renare klang i »alljagets symfoni», ju trognare den förverkligar »sitt eget själfständiga tycke» —:

»Kunde ögat skåda
bilden af det hela,
kunde örat höra
strängarna, som spela
hufvudmelodin,
kunde sedan båda
konstfullt sammanföra
allt i symfonin,

visste då vårt öga,
visste då vårt öra,
att det högsta höga
och det lägsta låga,
våra tankar våga
dröjande beröra,
såsom toner höra
med i harmonin.

Men de skilda ljudens
enhetsklang är gudens,
icke människans,
formernas och skrudens
sammansyn är hans —;»

uppenbarelse af »den ångrande oboffärdiges pina», men äfven af den lifsregel, som det slocknande helvetets förvandlade furste hos Fröding

får uttala och som eljes står att läsa, med någon nyans, hos Paulus i Filipperbrevets tredje:

»Och låtom oss alltid sträfva,
och låtom oss aldrig gräfva
i gammal synd och skam,
men blott se fram!«

*

I Sankta Klaras helgedom viger jag nu i kyrkans namn ditt stoft, skald, du hjärtats skald, till den sista hvilan, med de uråldriga orden om förgängelsen i jordens famn, med den kristna lifsförtröstans paradoxalt dristiga ord om uppståndelse.

Afskedsord vid Gustaf Frödings
graf

af

E. A. Karlfeldt

Sol, sol, du varma,
milda, förbarma
dig öfver Norden.
Frigör den arma
frostbundna jorden,
landet, där mörkret i världen är störst.

Så sjöng Gustaf Fröding i En februari-
visa vid den tid, då jag först gjorde hans
bekantskap. Det var den tid, då tungsinnets i
hans själ började växa sin tvillingbroder lifs-
modet öfver hufvudet. Slut var då för honom
den värmländska vinterglädjen i den muntra,
bjällerklingande månad, som löper ut i de första
sträfva vårkänningarna. Han såg blott döds-
mörkret öfver jorden; det var som en för-
känsla i hans aningsrika själ, ty nu, i februari-
kvällen, föra vi honom vid facklors sken till det
rum, »där mörkret i världen är störst».

Hans väg hade gått genom mycket ljus
och mycken skugga. Skalden Frödings väg

känna vi alla. Låt mig här i största knapphet antyda, hvad jag sett af mannen Gustaf Frödings skuggvandring, hans ensliga färd genom åren, sedan hans ljusa fylgia börjat svika honom. Det är mig kärt, om än vemodigt, att nu få aflägga det vittnesbörd om honom, hvaraf mitt hjärta länge varit fullt. Ja, vemodigt är det bland allt annat vemod i lifvet, att vi människor så sällan kunna uttala vår vackra mening om hvarandra, medan vi ännu stå ansikte mot ansikte, att den först skall få mod och vingar att flyga ut som en klagan öfver den döfva grafven.

Jag såg Fröding under hans stora brottningskamp med sig själf. Den var lång och väldig. Ej blott i sin dikt nedsteg han till det skumma Hades och det brinnande Hinnom. Det var för honom ett fruktansvärdt personligt allvar det gällde; de djupaste frågorna ville han reda ut, om han än skulle förgås därvid. Hade han som skald fördjupat sig i de mystiska irrgångarna till den religiösa romantikens förklaringsberg, den heliga Gralborgen, så sökte han nu som förkrossad människa den oförklädda sanningens spår i bibelns gamla visdomsböcker, som han företog sig att rannsaka på deras grundspråk. Ett allt behärskande kraf hängde

som ett flammande svärd öfver hans hufvud: du lefver blott en gång i tiden; se till, att det icke blir ett lif i bedrägeri utan i anda och sanning. En profets hänförelse lyste vildt och skönt ur hans anlete, och han var sträng som en gisslare mot sig själf. Det bästa han skrifvit förkastade han nu med obarmhärtig ifver som idel förfalskning och bristfällighet; för denne lågande sannings- och skönhetsdyrkare syntes endast idealet själf godt nog.

Men bättre tider kommo. Det ljusnade i hans Hades, det svalkade i hans Hinnom. Väl bar han ännu pilgrims- och botgörardräkten, men han bar den med ödmjukhet och icke i förtviflan. Han började kunna innesluta sig själf i den absolution han så gärna ville vara med om att bevilja andra, som gått vida färre steg än han på det rena och gäckade uppsåtets törnestigar. Som jag minns honom från hans båda sista hem i Stockholms närhet, står han för mig som en resignerad men därför ingalunda andligen likgiltig och som ett sällsynt gediget exempel på en luttrad och högsinnad personlighet. Lidandets oförrätt och bitterhet hade blott ökat hans naturliga rättsinhet och godhet. Med hvilken outtömlig glädje kunde han ej fördjupa sig i andras poetiska verk!

Han var en skarp kritiker, med finaste blick och öra, som blixtnabbt uppdagade alla falska drag och läten, men allt hvad han kallade »originalt» fångade honom oemotståndligt. Hur månget ord af undseende, af ädelt human uppfattning och uppskattning strödde han ej omkring sig i dessa lugna samtalskvällar, då han utöfvade sitt godmodiga och trohjärtade värdskap med en rörande glädje öfver att kunna — om än i trängsta krets — upprätthålla något af ärfda traditioner från gästfria landtgårdar! Och hur ifrig var han ej att godtgöra, där han trodde sig under hetare år ha gjort någon orätt! Det var en hög och ren andlig atmosfär omkring honom. Världens fåfängliga oro och strid brusade utanför hans låga boning, han märkte dem, men de intresserade honom föga. Han var ingen man för hätska pennfejder, och lycklig vill jag prisa honom att han fick stå utanför. Lycklig vill jag äfven prisa honom för att en del yttre utmärkelser, på hvilka han väl kunnat hysa anspråk, gingo honom förbi. De skulle kanske icke i allo ha klädt hans enkla storhet, och han var hjärtans villig att afstå dem.

Sist vill jag prisa Gustaf Fröding lycklig för hans manliga och stilla död. Vid hans

sotläger skedde ett vackert under. Den svarta fén, som satt vid hufvudgården, fick än en gång maka åt sig för hans ungdoms ljusa fylgia, hans Värmlandssångmö, som kom på afskedsbesök. Det var med ett återsken af hennes muntra ögonglitter i sitt ansikte som han under sin lefnads sista dagar kunde skämta och le med en trygg och frisk förnöjelse, som hör barnasinnets men äfven visheten till. Som jag såg honom där den sista dag han genomlefde, vill jag minnas honom all min tid. Det var en ståtlig vinterdag med hårdt körande blåst och skyar som tågande hvita fanor. Solen, blott stundtals fördunklad, sken in så starkt i det luftigt ljusa rummet, och vid sidan af bilderna af två hans käraste skalder, Burns och Goethe, såg jag och betraktade länge Gustaf Frödings hvita hufvud, hvilande på kudden. Det var ingen plågans syn; hans anletsdrag buro ett uttryck af lugn skönhet, af slutgiltig enhet och ro, för hvilket jag ej kan finna annan beteckning än majestät.

När jag gick uppför backslutningen vid Gröndal, den liden under ek och ask, där liljekonvaljerna bruka frodas i särskild ymnighet, tycktes det mig, att sorgehögtiden redan var inne, och i mina öron sjöng en strof ur en

Frödingsvisa, som väl skall tona i mångas öron
i vår och i många vårars gröna dalar:

Det susar ett bud genom dälden
om kungssorg bland hviskande blad
i skogens vida välden
från liljekonvaljernas hufvudstad.

6000096639

Göteborgs universitetsbibliotek

